

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»
протокол від 12 вересня 2024 р.
№ 5

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Географія та туристична діяльність»
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 103 «Науки про Землю»
освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра наук про Землю

Рекомендовано на засіданні
кафедри наук про Землю
26 серпня 2024 р., протокол № 8

Укладач: кандидат біологічних наук, доцент кафедри наук про Землю
Людмила ВАСІЛЬЄВА

Житомир
2024 р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 2</i>

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Географія та туристична діяльність» для студентів спеціальності 103 Науки про Землю» освітнього рівня «бакалавр» / Л. А. Васільєва – Житомир: Житомирська політехніка, 2024. – 24 с.

Рецензенти:

к.т.н. доц., завідувач кафедри гірничих технологій та будівництва ім. проф. Бакка
М.Т. БАШИНСЬКИЙ Сергій

к.т.н., доц., доцент кафедри наук про Землю СКИБА Галина

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 24 / 3</i>

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Мета і завдання навчальної дисципліни.....	4
Програма і структура навчальної дисципліни	5
Практичні роботи.....	7
Особливості оцінювання навчальної діяльності з дисципліни.....	22
Рекомендована література.....	23

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 24 / 4

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 10 «Природничі науки»	обов'язкова (обов'язкова, вибіркова)	
Модулів – 2	Спеціальність 103 «Науки про Землю»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1	
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		2	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 4 самостійної роботи – 3,5	Освітній ступінь «бакалавр»	Лекції	
		32 год.	__ год.
		Практичні	
		32 год.	__ год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
56 год.	__ год.		
		Вид контролю: екзамен	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів комплексного розуміння просторової природної і соціально-економічної різноманітності географічної оболонки Землі, особливостей природи окремих фізико-географічних регіонів, умов розвитку спеціалізованих видів туризму в регіонах та країнах світу, впливу туристичної діяльності на соціальний та економічний стан держави та її регіонів.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння знань про географічні особливості світу;
- ознайомлення з природою окремих фізико-географічних регіонів світу;
- аналіз основних складових туризму;
- встановлення географічних та соціокультурних закономірностей розвитку туризму на основі аналізу природних, культурно-історичних та соціально-економічних умов території;
- ознайомлення з основами туристського районування світу та України;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 5

- обґрунтування заходів з раціонального використання ресурсів території, збереження і охорони ресурсів природно-господарського середовища в процесі рекреаційно-туристського природокористування.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до географії.

Тема 1. Вступ. Географія як система наук (К04, К14, К23, ПР01, ПР14)

Система географічних наук. Об'єкт дослідження сучасної географії. Основні методи фізико-географічних досліджень. Об'єкт, предмет та завдання географії туризму, зв'язок з іншими науками. Місце географії туризму в системі географічних наук. Структура географії туризму.

Тема 2. Географічна оболонка та її складові (К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Географічна оболонка, закономірності та склад.

Літосфера і рельєф Землі. Вплив гірських порід на ґрунтовий покрив і географію ґрунтів. Клімат як чинник ґрунтоутворення та диференціації ґрунтового покриву. Аналіз географічних особливостей біологічного кругообігу речовини та гумусоутворення. Класифікація ґрунтів.

Атмосфера Землі. Загальна характеристика атмосфери. Склад атмосфери. Будова атмосфери. Значення атмосфери. Вплив людини на атмосферу. Клімат.

Гідросфера Землі. Роль води у природі. Колообіг води у природі. Рівняння водного балансу. Частина гідросфери. Поверхневі води. Підземні води.

Біосфера Землі. Структура біосфери. Жива речовина. Розподіл життя у біосфері. Жива речовина. Геохімічна робота живої речовини. Енергетичний баланс біосфери. Зміни енергетичного балансу біосфери, пов'язані з діяльністю людини. Кругообіг важливих хімічних елементів у біосфері. Стабільність біосфери. Ноосфера, управління біосферою.

Тема 3. Земельні ресурси (К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Значення земельних ресурсів у житті людини. Особливості земельних ресурсів як основного засобу виробництва у сільському господарстві. Таксономічні одиниці класифікації земельного фонду. Основні екологічні функції земель. Земельні ресурси світу. Структура світових земельних ресурсів. Розподіл земель в межах ґрунтово-біокліматичних поясів. Потенціальні можливості використання земельних ресурсів світу. Категорії земельних ресурсів України. Категорії земель України за основним цільовим призначенням. Землі сільськогосподарського призначення. Землі житлової та громадської забудови. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Землі

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 6

оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Землі лісового та водного фонду. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Тема 4. Водні ресурси (К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Загальні відомості та основні поняття. Водні ресурси світу, України зокрема. Використання водних ресурсів. Ресурси річкового стоку і підземних вод. Основні напрями водокористування. Забір свіжої води. Споживання води в промисловості. Використання води у сільському господарстві. Споживання води в комунальному господарстві. Стан водних ресурсів. Регулювання водних ресурсів. Охорона водних ресурсів.

Тема 5. Природні комплекси (К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Природні комплекси. Зональні, азонанальні природні комплекси. Природні зони землі і їх характеристика. Природні зони України. Зміни природних комплексів у результаті діяльності людини. Охорона і збереження.

Тема 6. Географія материків і океанів (К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Світовий океан. Походження, геологічна будова та рельєф дна Світового океану. Клімат і води Світового океану. Органічний світ, донні відклади та корисні копалини Світового океану. Фізико-географічна характеристика океанів.

Загальні риси природи материків. Тектонічна, геологічна будова та рельєф материків. Клімат та внутрішні води материків. Загальна характеристика природних ресурсів материків.

Змістовий модуль 2. Основи туристичної діяльності.

Тема 7. Основні поняття і визначення туризму. Класифікація та географічна оцінка туристичних ресурсів. (К03, К14, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Визначення поняття «туризм». Ознаки туризму. Етапи розвитку туризму. Класифікація туризму на категорії, типи, види і форми. Мотиви туризму. Найбільш поширені види туризму.

Туристичні та туристично-рекреаційні ресурси. Класифікації туристичних ресурсів. Унікальність, багатство й різноманітність туристичних ресурсів.

Природні туристичні ресурси: суть поняття та структура. Туристичне навантаження на земельні та водні ресурси. Раціональне використання туристичних природних ресурсів. Концепція сталого розвитку сучасного туризму. Вплив туризму на довкілля та природні ресурси.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 7

Тема 8. Поділ світу на туристичні регіони. (К03, К04, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Загальні відомості про регіони. Особливості природних умов і ресурсів. Соціально-економічна характеристика регіонів. Загальні тенденції розвитку туризму у регіонах.

Європейський туристичний регіон (Південна, Північна, Західна, Східна Європа).

Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон (Північно-Східна, Південна, Південно-Східна Азія, Океанія, Австралія та Нова Зеландія), Індія, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Японія, Індонезія, Таїланд, Філіппіни, Австралія.

Американський туристичний регіон (Північна, Центральна, Південна Америка, країни Карибського басейну).

Африканський туристичний регіон (Північна, Західна, Центральна, Східна, Південна Африка).

Близькосхідний туристичний регіон (країни Північної Африки та Близького Сходу).

Тема 9. Ресурсний потенціал туристичного комплексу України. Краєзнавчо-туристична характеристика регіонів України. (К03, К04, К14, К23, ПР01, ПР10, ПР12, ПР14)

Загальні відомості про Україну. Особливості рельєфу. Характеристика клімату. Природні зони. Сильні сторони економічного розвитку України та їх вплив на туристські ресурси. Природно-заповідний фонд України.

Карпатський, Південний (Причорноморський), Подільський, Північно-Західний, Столичний, Північно-Східний, Придніпровський, Донецький, Центральний економічні райони.

Краєзнавчо-туристична характеристика, регіональні пріоритети та перспективи розвитку туристичного бізнесу. Склад району. Туристично-рекреаційний потенціал. Передумови та чинники розвитку геотуристської унікальності. Туристичні центри рекреаційних районів. Центри історико-культурного туризму. Бальнеологічні курорти, морські курорти. Сільський зелений туризм та екотуризм. Центри сакрального туризму. Водний туризм. Центри гірськолижного туризму. Гастрономічний туризм. Сучасний стан та особливості розвитку рекреаційного господарства. Лімітуючі чинники розвитку рекреаційного господарства району.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 8

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекції	практичні (лабораторні)	самостійна робота	усього	лекції	практичні (лабораторні)	самостійна робота
МОДУЛЬ 1								
Змістовий модуль 1. Вступ до географії та туристичної діяльності.								
Тема 1. Вступ. Географія як система наук.	6	2	2	2	-	-	-	-
Тема 2. Географічна оболонка та її складові.	10	2	4	4	-	-	-	-
Тема 3. Земельні ресурси.	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 4. Водні ресурси.	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 5. Природні комплекси.	12	4	2	6	-	-	-	-
Тема 6. Географія материків і океанів.	13	4	3	6	-	-	-	-
Модульний контроль 1	1	-	1	-	-	-	-	-
<i>Разом за змістовий модуль 3</i>	62	16	16	30	-	-	-	-
МОДУЛЬ 2								
Змістовий модуль 2. Основи туристичної діяльності.								
Тема 7. Основні поняття і визначення туризму. Класифікація та географічна оцінка туристичних ресурсів.	14	4	4	6	-	-	-	-
Тема 8. Поділ світу на туристичні регіони.	24	6	8	10	-	-	-	-
Тема 9. Ресурсний потенціал туристичного комплексу України. Краєзнавчо-туристична характеристика регіонів України.	19	6	3	10	-	-	-	-
Модульний контроль 2	1	-	1	-	-	-	-	-
<i>Разом за змістовий модуль 3</i>	58	16	16	26	-	-	-	-
ВСЬОГО	120	32	32	56	-	-	-	-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 9

ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

Практична робота 1

Вступ до географії та туристичної діяльності

Мета: ознайомитись із системою географічних наук та їхніми основними напрямками, визначити об'єкт і предмет сучасної географії та географії туризму, розглянути основні методи фізико-географічних досліджень, проаналізувати взаємозв'язки географії туризму з іншими науками, визначити місце географії туризму в загальній системі географічних наук.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Система географічних наук.
2. Об'єкт дослідження сучасної географії.
3. Основні методи фізико-географічних досліджень.
4. Об'єкт, предмет та завдання географії туризму, зв'язок з іншими науками.
5. Місце географії туризму в системі географічних наук.
6. Структура географії туризму.

Завдання 2. Проаналізуйте систему географічних наук та визначте, які з них найбільше впливають на туристичну діяльність.

Завдання 3. Розгляньте методи фізико-географічних досліджень та поясніть їхнє застосування у вивченні туристичних об'єктів (заповніть таблицю).

Завдання 4. Складіть схему взаємозв'язку географії туризму з іншими науковими дисциплінами (замалюйте, або створіть онлайн схему).

Практична робота 2-3

Географічна оболонка та її складові

Мета: з'ясувати структуру та закономірності розвитку географічної оболонки, визначити взаємозв'язок між літосферою, атмосферою, гідросферою та біосферою, ознайомитися з ключовими процесами ґрунтоутворення, колообігу

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 10

води та геохімічного обміну речовин у біосфері, проаналізувати вплив антропогенної діяльності на геооболонку.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Географічна оболонка, закономірності та склад.
2. Літосфера і рельєф Землі. Ґрунти.
3. Атмосфера. Склад, будова, значення атмосфери.
4. Клімат.
5. Гідросфера Землі. Роль води у природі. Колообіг води у природі.
6. Біосфера Землі. Структура біосфери.

Завдання 2. Скласти схему будови географічної оболонки та пояснити взаємозв'язки між її компонентами.

Завдання 3. Скласти таблицю складу, будови та функцій атмосфери, охарактеризувати роль кожного її шару.

Завдання 4. Проаналізувати схему колообігу води в природі та пояснити його значення у функціонуванні гідросфери.

Завдання 5. Визначити та пояснити основні геохімічні цикли біосфери (вуглецю, азоту, кисню) та їхню роль у стабільності біосфери. Запропонувати заходи щодо збереження біосферної рівноваги.

Робота з картою: Проаналізуйте карту клімату світу, визначити основні кліматичні пояси Землі та їх вплив на формування ґрунтового покриву, біосфери.

Теоретична довідка

Температурні умови атмосфери визначають: сонячна радіація і постійний тепловий обмін з поверхнею Землі. Проте безпосередньо сонячним промінням атмосфера нагрівається мало. Основним її нагрівачем і охолоджувачем є земна поверхня. Тому з переходом у верхні шари атмосфери температура повітря знижується – на кожні 100 м приблизно на 0,6° (вертикальний температурний градієнт).

Тепло від Землі передається вгору через молекулярну теплопровідність, яка внаслідок незначної своєї величини суттєвої ролі в нагріванні атмосфери не відіграє. Вирішальне значення має теплова конвекція, турбулентне переміщення повітря й конденсація атмосферної вологи. Повітря, будучи поганим провідником тепла, нагрівається тільки в нижньому, приземному шарі й піднімається вгору. При цьому воно поступається місцем новим масам повітря. Так виникають конвекційні (вертикальні) течії, що переносять тепло у верхні шари атмосфери. Турбулентне переміщення зумовлене виникненням у повітряних масах, що переміщуються (внаслідок внутрішнього тертя і тертя об земну поверхню) безсистемних рухів окремих невеликих мас повітря – завихрення. Вони рухаються в різних напрямках, в тому числі й у вертикальному. У процесі конвекційного і турбулентного переміщення повітря

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 11

піднімається вгору і, потрапляючи в умови безперервного зменшення тиску, розширюється. На це витрачається певна робота і відповідно певна кількість енергії, тому повітря адіабатично охолоджується. Сухе чи вологе ненасичене повітря, піднімаючись угору, адіабатично охолоджується приблизно на 1°C кожні 100 метрів. У насиченому повітрі при піднятті угору водяна пара конденсується. Тепло, що при цьому вивільнюється, нагріває повітря, в зв'язку з цим воно охолоджується повільніше – приблизно на $0,6^{\circ}$ кожні 100 метрів. При опусканні повітря відбуваються протилежні процеси. В умовах безперервного збільшення тиску повітря, опускаючись, стискується. Енергія, витрачена на його розширення, вивільнюється, і повітря, незалежно від ступеня його вологості, адіабатично нагрівається на 1° кожні 100 м.

Середня температура – це середнє арифметичне значення усіх значень температур, які були виміряні за певний проміжок часу. Виділяють середньодобове, середньомісячне та середньорічне значення температури. Для того, щоб знайти середню температуру повітря (Тсер.) треба всі температури додати між собою і поділити на кількість замірів.

Розв'яжіть задачі

Яка температура повітря на висоті 3,5 км, якщо на рівні моря вона ($+21^{\circ}\text{C}$)?

Над узбережжям Середземного моря летить літак на висоті 5 км. температура за бортом літака – (-10°C). Яка температура в цей момент на березі моря?

Визначте температурний градієнт (Δt), якщо різниця температур між висотами у 2200 м дорівнює $+11^{\circ}\text{C}$.

Знайдіть середню добову температуру повітря за даними: -15°C , -14°C , -18°C .

Знайдіть середню тижневу температуру повітря за даними: -15°C , -13°C , -8°C , -21°C , -12°C , -13°C , -15°C .

Практична робота 4 Земельні ресурси

Мета: з'ясувати значення земельних ресурсів у житті людини, особливості земельних ресурсів світу і України зокрема, ознайомитися з категоріями земельного фонду України.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Значення земельних ресурсів у житті людини.
2. Таксономічні одиниці класифікації земельного фонду.
3. Земельні ресурси світу.
4. Категорії земельних ресурсів України.
5. Категорії земель України за основним цільовим призначенням.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 12

Завдання 2. Вивчіть категорії земельного фонду України за основним цільовим призначенням та встановіть особливості їхнього використання (складіть і заповніть таблицю).

- Встановити склад земель, що входять до кожної категорії земельного фонду.
- Охарактеризувати особливості використання земель кожної категорії та їхній правовий режим.

Практична робота 5

Водні ресурси

Мета: ознайомитись із водними ресурсами світу та України, проаналізувати напрями використання водних ресурсів у різних сферах діяльності, оцінити стан водних ресурсів, основні проблеми їхнього забруднення та виснаження, розглянути методи збереження та охорони водних ресурсів

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Водні ресурси світу, України.
2. Використання водних ресурсів.
3. Ресурси річкового стоку і підземних вод.
4. Основні напрями водокористування.
5. Стан водних ресурсів.
6. Охорона водних ресурсів.

Завдання 2. Скласти таблицю водних ресурсів України (загальні запаси, частка прісної та солоної води, основні басейни річок). Проаналізувати основні напрями використання водних ресурсів, розподілити їх у таблиці за галузями промисловість, сільське господарство, енергетика, побутове споживання тощо).

Завдання 3. Робота з картою. Визначте основні річкові басейни України та регіони з найбільшими запасами підземних вод.

Завдання 4. Розробити заходи щодо охорони водних ресурсів, скласти рекомендації щодо раціонального водокористування. Проаналізувати вплив людини на водні ресурси, визначити способи зменшення негативного антропогенного впливу.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 24 / 13

Практична робота 6

Природні комплекси

Мета: ознайомитись із поняттям природного комплексу та його складовими, визначити відмінності між зональними та азональними природними комплексами, дослідити особливості природних зон Землі та України, проаналізувати вплив людської діяльності на природні комплекси та їхні зміни, визначити основні заходи охорони та збереження природних комплексів.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Природні комплекси. Зональні, азональні природні комплекси.
2. Природні зони землі і їх характеристика.
3. Природні зони України.
4. Зміни природних комплексів у результаті діяльності людини.
5. Охорона і збереження.

Завдання 2. Заповнити таблицю «Природні комплекси: зональні та азональні», вказавши їхні основні особливості.

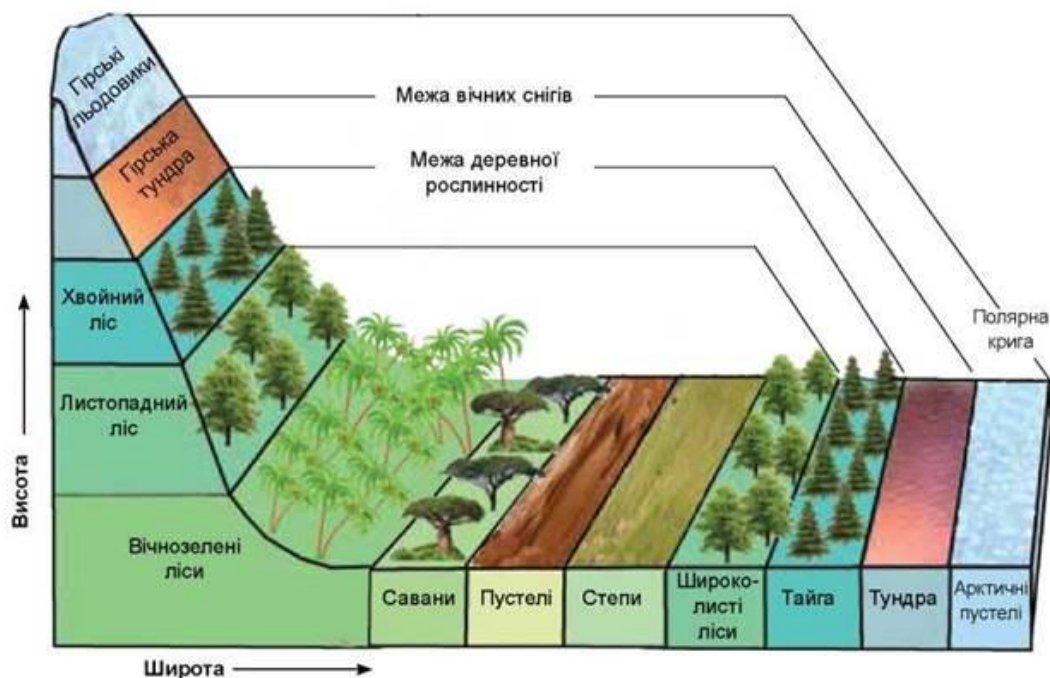

Рис. Географічна зональність і вертикальна поясність.

Завдання 3. Визначити природні зони України, нанести їх на контурну карту та описати їхні основні характеристики (клімат, ґрунти, рослинність, тваринний світ).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 24 / 14

Завдання 4. Скласти схему антропогенного впливу на природні комплекси. Проаналізувати приклади змін природних комплексів у результаті діяльності людини, використовуючи конкретні регіональні кейси.

Завдання 5. Скласти перелік основних заходів щодо охорони та збереження природних комплексів (заповідники, національні парки, рекультивация земель тощо). Розробити власну стратегію збереження природних комплексів для певної природної зони України (пропозиції щодо покращення екологічного стану, впровадження раціонального природокористування).

Практична робота 7

Географія водної поверхні Землі

Мета: ознайомитись із основними характеристиками Світового океану, проаналізувати органічний світ, донні відклади та корисні копалини океанів, розглянути фізико-географічні особливості кожного океану.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Світовий океан.
2. Походження, геологічна будова та рельєф дна Світового океану.
3. Клімат і води Світового океану.
4. Органічний світ, донні відклади та корисні копалини Світового океану.
5. Фізико-географічна характеристика океанів.

Завдання 2. Заповнити таблицю «Основні характеристики океанів».

Завдання 3. Проаналізувати біологічне різноманіття Світового океану.

Завдання 4. Дослідити вплив океану на клімат Землі та скласти короткий звіт з прикладами конкретних регіонів.

Завдання 5. Розробити рекомендації щодо раціонального використання ресурсів Світового океану та заходи з охорони його екосистем.

Практична робота 8

Географія суходільної поверхні Землі

Мета: з'ясувати основні характеристики природи суходільної поверхні Землі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 15

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Загальні риси природи материків.
2. Тектонічна, геологічна будова та рельєф материків.
3. Клімат та внутрішні води материків.
4. Загальна характеристика природних ресурсів материків.

Завдання 2. Дайте характеристику материку, відповідаючи на такі запитання (форму відповіді обирає студент – таблиця, презентація тощо):

- ✓ Які особливості фізико-географічного положення материка?
- ✓ Дайте характеристику основним рисам рельєфу материка.
- ✓ Охарактеризуйте тектонічну будову материка.
- ✓ Морфоструктура материка.
- ✓ Морфоскульптура материка.
- ✓ Поширення корисних копалин на території материка.
- ✓ Які особливості гідрографічної мережі материка?
- ✓ До басейнів яких океанів відносяться річки материка?
- ✓ У який океан стік поверхневих вод материка найбільший?
- ✓ Які ґрунти поширені на материку?
- ✓ Які основні види рослин і тварин характерні для материка?
- ✓ Які природні зони сформувалися на материку?
- ✓ Яким кліматичним поясам відповідають ті чи інші природні зони?

Практична робота 9

Види туризму

Мета: ознайомитися із чинниками розвитку та функціями туризму, навчитися розрізняти типи туристів за туристичною мотивацією, ознайомитись із класифікацією туризму за різними ознаками.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Визначення поняття «туризм». Ознаки туризму.
2. Передумови та об'єктивні чинники розвитку туризму.
3. Функції туризму.
4. Класифікація туризму на категорії, типи, види і форми.
5. Характеристика найбільш поширених видів туризму.
6. Фактори туристичної мотивації та фактори розподілу і диференціації попиту (що впливають на вибір місця подорожі).

Завдання 2. Розробіть схему «Умови та чинники розвитку туризму».

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 16

Завдання 3. Пригадайте свій літній чи зимовий відпочинок. За наведеним нижче текстом визначте до якого типу туристу ви належите. Свій вибір обґрунтуйте.

S-typ – відпочиваючий, що надає перевагу пасивному відпочинку біля моря, спокою та комфорту;

F-typ – турист, який понад усе надає перевагу зміні вражень, тому воліє подорожувати на далекі відстані і тільки туди, де «вирує життя», де є товариство, задоволення, флірт;

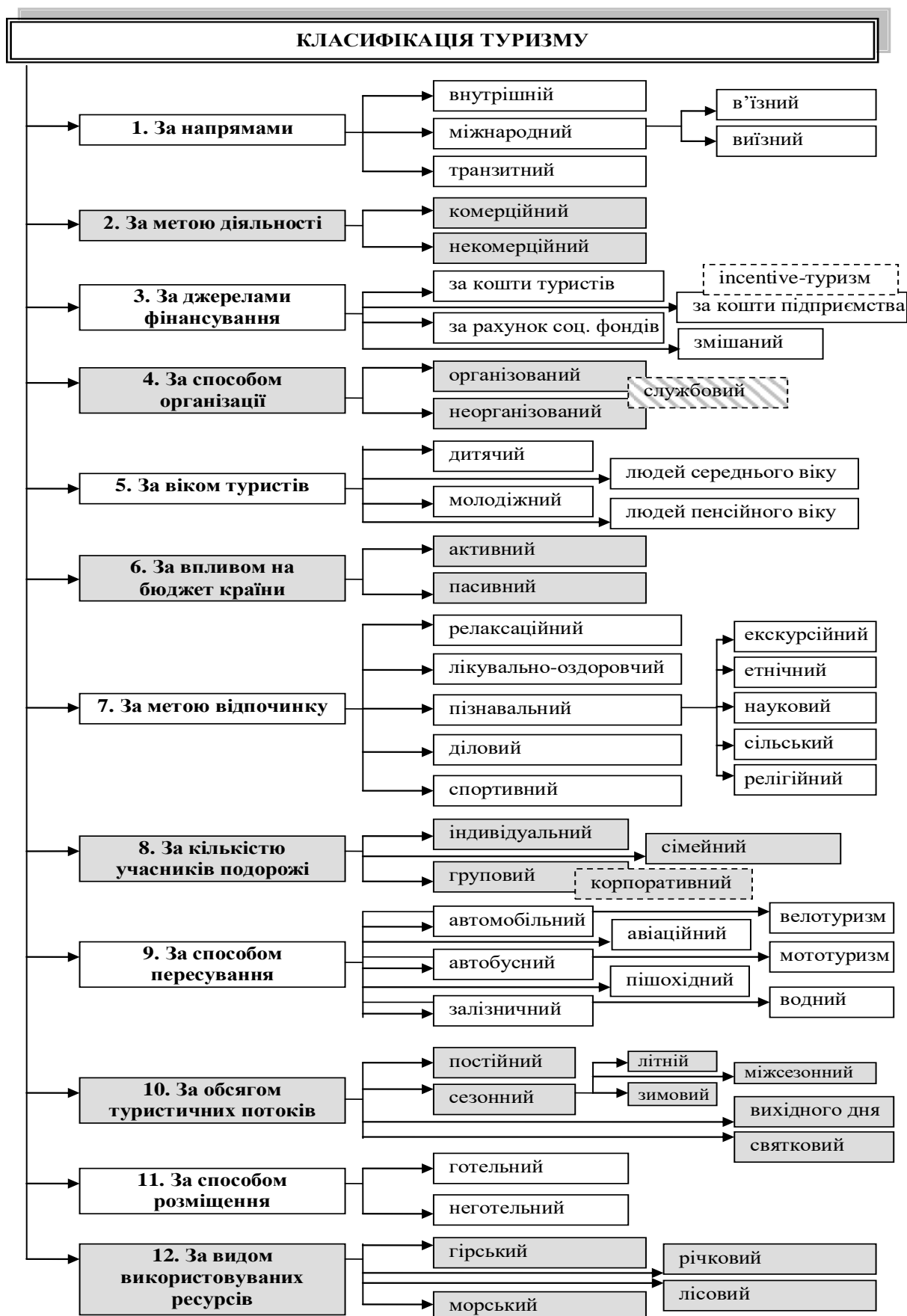
W-1-typ – любить лісові прогулянки та походи, надає перевагу активному відпочинку, під час якого прагне підтримувати хорошу фізичну форму, але професійно спортом не займається;

W-2-typ – на відміну від попереднього – більше спортсмен, ніж аматор, тому при виборі туру орієнтується на можливість займатися улюбленим видом спорту (до екстремальних умов включно);

A-typ – любить ризик, пригоди, прагне нових гострих вражень, випробувань; *B-typ* – допитливі туристи, що подорожують із просвітницькою метою, основою їх подорожі є ознайомлення з визначними пам'ятками. У межах типу виділяють три різновиди: а) «експерти», що «колекціонують» визначні пам'ятки, які вони відвідали; б) «емоційні любителі культури та природи», які прагнуть їх побачити й отримати від цього насолоду; в) «спеціалісти», що прагнуть не тільки побачити, але й поглибити свої знання в певних напрямках культури.

Завдання 4. Визначте, до якого виду або форми туризму можна віднести такі поїздки:

- група польських геологів відвідала Україну з метою знайомства з Карпатським регіоном,
- студенти під час зимових канікул відвідали м. Львів,
- професор Житомирської політехніки вирушив на конференцію до Німеччини,
- житомирські велосипедисти у вихідні їдуть у подорож до рівненської області,
- сформууйте 2 своїх приклади.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 18

Практична робота 10

Класифікація туристичних ресурсів

Мета: ознайомитися поняттям туристичних ресурсів, їх класифікацією, ознайомитись із найбільш визначними туристичними ресурсами світу.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання:

1. Туристичні та туристично-рекреаційні ресурси.
2. Класифікації туристичних ресурсів.
3. Природні туристичні ресурси: суть поняття та структура.
4. Туристичне навантаження на земельні та водні ресурси.
5. Раціональне використання туристичних природних ресурсів.
6. Концепція сталого розвитку сучасного туризму.
7. Вплив туризму на довкілля та природні ресурси.

Завдання 2. Намалюйте схеми класифікації туристичних ресурсів (розгляньте різні системи).

Завдання 3. Скласти електронний перелік кліматичних, водних, бальнеологічних, орографічних, біологічних унікалів (на вибір): світу; Євразії; Європи; Азії; Північної Америки; Південної Америки; Африки; Австралії; Антарктиди. Дати їх коротку характеристику.

Завдання 4. Охарактеризуйте властивості туристичних ресурсів: атрактивність (привабливість); доступність; ступінь вивченості; значимість для показу (видовищність); пейзажні характеристики ландшафту, соціально-демографічні характеристики; потенційний запас; способи використання.

Практичні роботи 11-14

Поділ світу на туристичні регіони

Мета: з'ясувати характеристики туристичних регіонів, туристичне районування та зонування території країн регіонів, визначити основні ресурси розвитку туризму у регіонах, види найуспішнішого туризму та проблеми і перспективи розвитку туризму в регіонах.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 24 / 19

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання.

Загальні тенденції розвитку туризму у регіонах:

- Європейський туристичний регіон (Південна, Північна, Західна, Східна Європа).
- Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон (Північно-Східна, Південна, Південно-Східна Азія, Океанія, Австралія та Нова Зеландія), Індія, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Японія, Індонезія, Таїланд, Філіппіни, Австралія.
- Американський туристичний регіон (Північна, Центральна, Південна Америка, країни Карибського басейну).
- Африканський туристичний регіон (Північна, Західна, Центральна, Східна, Південна Африка).
- Близькосхідний туристичний регіон (країни Північної Африки та Близького Сходу).

- Рис. Основні туристичні регіони світу.

Завдання 2. Заповніть таблиці для кожного з туристичних районів.

Таблиця 1

Ресурси розвитку туризму в регіоні

Ознака	Характеристика (текст і рекомендовано фото)
Географічне розташування	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 20

Клімат. Кліматичні зони.	
Флора. Типова і ендемічна.	
Фауна. Типова і ендемічна	
Природно-заповідний фонд. Національні парки. Заказники.	
Особливості економіки	

Таблиця 2

Особливості туризму у країнах (обрати 2-3) регіону

Країна	Особливості туризму

Таблиця 3

Види туризму (найуспішніші, найпривабливіші для туристів) в регіоні

Вид туризму	Характеристика, приклади.

Таблиця 4

Проблеми, що перешкоджають розвитку туризму в регіоні та перспективи розвитку туризму

Проблеми	Перспективи

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 24 / 21

Практичні роботи 15-16

Краєзнавчо-туристична характеристика регіонів України

Мета: ознайомитися з основними туристичними характеристиками різних районів України, визначити туристично-рекреаційний потенціал країни.

Завдання 1. Розгляньте теоретичні питання.

1. Загальні відомості про Україну. Сильні сторони економічного розвитку України та їх вплив на туристські ресурси. Природно-заповідний фонд України.
2. Карпатський, Південний (Причорноморський), Подільський, Північно-Західний, Столичний, Північно-Східний, Придніпровський, Донецький, Центральний економічні райони.
3. Краєзнавчо-туристична характеристика, регіональні пріоритети та перспективи розвитку туристичного бізнесу. Склад району. Туристично-рекреаційний потенціал. Передумови та чинники розвитку геотуристської унікальності. Туристичні центри рекреаційних районів. Центри історико-культурного туризму. Бальнеологічні курорти, морські курорти. Сільський зелений туризм та екотуризм. Центри сакрального туризму. Водний туризм. Центри гірськолижного туризму. Гастрономічний туризм. Сучасний стан та особливості розвитку рекреаційного господарства. Лімітуючі чинники розвитку рекреаційного господарства району.

Завдання 2. На контурній карті позначити основні туристично-рекреаційні ресурси області (на вибір). Скласти туристичний маршрут.

Завдання 3. На контурній карті позначити об'єкти географічної номенклатури — визначних рекреаційних центрів з їх розподілом на природні та історико-культурні різновиди (на вибір, можна Житомирської).

Завдання 4. Скласти перелік об'єктів, які внесені у Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО району, що досліджується. Прослідкувати їх територіальне розміщення.

Завдання 5. Скласти блок-схему чинників, що впливають на розвиток туризму в районі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 22

Особливості оцінювання навчальної діяльності з дисципліни

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
Для здобувача денної форми навчання	
Виконання завдань поточного контролю	60
Виконання завдань модульного або підсумкового контролю	40
Підсумкова семестрова оцінка	100

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань під час навчальних занять	56	-
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	4	-
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали): 1. Участь у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, грантах, науково-дослідних проектах. 2. Підготовка наукових статей, тез доповідей наукових конференцій.	20	-
Разом за виконання завдань поточного контролю	60	-

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	2	-
Участь у дискусії	2	-
Виконання тестових завдань	7	-
Виконання та захист практичних завдань, вправ, кейсів	45	-
Разом за виконання завдань під час навчальних занять	56	-

Розподіл балів за виконання завдань модульного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти денної форми навчання	Кількість балів за семестр
Виконання завдань модульного контролю 1	20
Виконання завдань модульного контролю 2	20
Разом за виконання завдань модульного контролю	40

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 23

Шкала оцінювання

Шкала ЄКТС	Національна шкала	100-бальна шкала
A	Відмінно	90-100
B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

Рекомендована література

Основна література

1. Васильєва Л. А. Географія та туристична діяльність: навч. посібник. – Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2024. 200 с. Електронне видання. – URL: <https://library.ztu.edu.ua/ftextslocal/Vasilieva.pdf>
2. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Географія та туристична діяльність» для здобувачів вищої освіти спеціальності 103 «Науки про Землю» (уклад.: Васильєва Л. А.), 2024. 20с. – URL: <https://learn.ztu.edu.ua/mod/assign/view.php?id=214597&forceview=1>
3. Вихованець Г. В. Фізична географія материків і океанів : навч.–метод. посіб. / Г. В. Вихованець, Л. В. Гижко, Л. В. Орган. – Одеса : Одес. нац. ун–т ім. І.І. Мечникова, Кафедра фізичної географії, природокористування і геоінформаційних технологій. – Одеса : ОНУ, 2021. – 208 с.
4. Географія материків та океанів : навч. посіб. / уклад. О. Лаврик. – 2–ге вид., перероб. і доп. – Житомир, 2021. – 231 с.
5. Война І. М. Географія населення: навчально–методичний посібник. 2023.
6. Географія світового господарства : посіб. для самостійної роботи студ. / А. О. Максютов ; МОН України, Уманський держ. пед. ун–т імені Павла Тичини, Каф. географії та метод. її навч. – Умань : Візаві, 2023. – 122 с.
7. Ємчук Т.В., Чубрей О.С. Основи соціально-економічної географії країн і регіонів світу : навч.- метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 88 с.
8. Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР, «Про туризм» <https://ips.ligazakon.net/document/Z950324?an=1>
9. Аріон О.В., Уліганець С.І., Дмитрук О.Ю. Географія туризму: навчально-методичний посібник – 2 вид., перероблено та допов. К. : , 2019. - 206 с.
10. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навч. посібник / В.Р. Монастирський // ННВК «АТБ» – Львів, 2022. – 200 с.
11. Бездухов О. А. Практикум з географії туризму. – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2023. – 31 с. : іл. – Видання 2–е, перероблене та доповнене.
12. Туристські ресурси України : підручник / М. М. Покоłodна, Т. В. Гордієнко, І. Л. Полчанінова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 222 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-23.10- 05.01/103.00.1/Б/ОК4 -01-2024
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 24 / 24

13. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу : навчальний посібник. Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.

14. Теоретичні основи рекреаційної географії : навчальний посібник . С. І. Сюткін, А. О. Корнус, О. Г. Корнус, О. С. Данильченко, О. М. Король; за загальною редакцією С. І. Сюткіна. Суми: ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство «Фабрика друку», 2022. 72 с.

Допоміжна література

1. Шевчук Л.М., Герасимчук О.Л., Васильєва Л.А. Аналіз географічних особливостей Житомирського Полісся, його природних ресурсів та потенціалу для розвитку туризму. Географія та туризм. Вип. 73., 2023. С. 16-25.

2. Клапчук В.М. Географія курортів України (вибрані лекції) : Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. 48 с.

3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. К. : КНУ, 2001. 397 с.

4. Богатирьова Г.А., Ніколайчук О.А., Романуха О.М., Снігур К.В. Організація туристичної діяльності: методика та практика : навч. посіб. . Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 159 с.

5. Біогеографія : навч. посіб. / О. В. Ішук, М. М. Світельський, М. І. Федючка [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Ішук. – Херсон : Олді-плюс, 2019. – 336 с.

6. Рекреаційні комплекси світу : навч. посібник / І. Л. Полчанінова, М. М. Покоłodна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М.Бекетова. –Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. –107с.

7. Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 р.). К.:ТОВ «Геопринт»,2022. 319 с.

8. Гайченко В.А., Гудков І. М. Загальне природокористування. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=15139

9. Гігієна санаторно-курортних, оздоровчих закладів та рекреаційних зон : учбовий посібник. В. В. Бабієнко, А. В. Мокієнко, Р. Г. Процюк, Є. В. Опря. Одеса : Прес-кур'єр, 2022, 348 с.

10. Гілецький Й. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів за геосферним підходом. URL: <http://geoinfo.if.ua/klassifikatsiya-turystsko-rekreacijnih-resursiv-za-geosfernym-pidhodom>

11. Клапчук В.М. Сучасна курортна справа України (вибрані лекції) : Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. 89 с

12. Оздоровчий туризм : навч. посібник для студентів денної форми навчання. Є.Є. Павленко, Г.С. Ільницька, В.О. Павленко. Х. : НФаУ. 2021. 114 с.

13. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. «Все про туризм – туристична бібліотека». URL: <http://tourlib.net>

2. Всесвітня рада з туризму і подорожей (англ.). URL: http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Data_Search_Tool/index.php

3. Офіційний сайт Світової спадщини ЮНЕСКО (англ.). URL: <http://whc.unesco.org>

4. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (<https://mepr.gov.ua/>);

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

6. World Tourism Organization UNWTO. URL: <http://www.unwto.org>

7. Yearbook of Tourism Statistics. URL: <http://statistics.unwto.org/content/yearbook-tourism-statistics>